

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15596534>

Сучасні підходи до навчання граматики іноземної мови

Мілютіна Ольга Костянтинівна

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Сумська обл., м. Глухів, вул. Київська 24, 41400, miliutina@gnpu.edu.ua, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8973-8778>

Кочубей Наталія Павлівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Сумська область, м. Глухів, вул. Київська 24, 41400, kochubey@gnpu.edu.ua, Україна, <https://orcid.org/0009-0002-2204-8294>

Заремська Іванна Мечиславівна

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Сумська область, м. Глухів, вул. Київська, 24, 41400, zaremska@gnpu.edu.ua, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-9060-0004>

Прийнято: 18.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Метою статті є аналіз експліцитного та імпліцитного підходів до формування граматичної компетентності у процесі вивчення іноземної мови, а також визначення доцільності їх інтеграції залежно від рівня підготовки учнів та освітніх цілей. **Методи дослідження.** Для досягнення поставленої мети в статті було використано комплекс методів: **теоретичний аналіз** наукової та навчально-методичної літератури із проблематики граматичної компетентності; **порівняльний метод**, який дозволив зіставити імпліцитний та експліцитний підходи до навчання граматики; **систематизація та узагальнення педагогічного досвіду і результатів попередніх досліджень**; **описовий метод** для формулювання висновків щодо ефективності застосування обох підходів; **аналітичний метод** для виявлення переваг і недоліків кожного підходу з урахуванням вікових та когнітивних характеристик учнів. **Результати дослідження.** У результаті проведеного порівняльного аналізу встановлено, що імпліцитне навчання доцільне на початкових етапах опанування мови, сприяє автоматизації мовленнєвих структур і розвитку інтуїтивного мовного відчуття. Експліцитне навчання, своєю чергою, є ефективним у роботі з дорослими учнями та у ситуаціях, де потрібне свідоме опрацювання складних граматичних структур. Доведено, що найвищу результативність забезпечує інтеграція обох підходів, оскільки вона дозволяє досягти балансу між точністю та природністю мовлення. **Висновки.** Аналіз теоретичних джерел із проблем навчання граматики іноземної мови засвідчив, що науковці приділяють значну увагу сучасним методам і технологіям формування іноземномовної граматичної компетентності, акцентуючись на диференційованому підході. Імпліцитний та експліцитний підходи мають різні дидактичні переваги, які можуть доповнювати одне одного, а поєднання обох підходів дозволяє ефективно адаптувати навчальний процес до потреб учнів*

різних рівнів підготовки. У статті запропоновано перспективи подальших досліджень, зокрема емпіричне вивчення комбінованих методик на різних освітніх рівнях. Отримані результати можуть бути використані у практиці викладання іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти.

Ключові слова: граматична компетентність, іноземна мова, імпліцитне навчання, експліцитне навчання, комунікативна компетентність, методика, інтеграція підходів.

Modern Approaches to Teaching Foreign Language Grammar

Olha Miliutina

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Foreign Languages and Teaching Methods Chair of
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
Sumy Region, Hlukhiv, Kyivs'ka Street 24, 41400, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8973-8778>

Nataliia Kochubei

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD),
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Teaching
Methodology, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
Sumy Region, Hlukhiv, Kyivs'ka Street 24, 41400, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0002-2204-8294>

Ivanna Zaremska

Candidate of Philological Sciences (PhD),

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Teaching
Methodology, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
Sumy Region, Hlukhiv, Kyivs'ka Street 24, 41400, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-9060-0004>

Abstract. *The article addresses the issue of developing grammatical competence in the process of learning a foreign language, which constitutes a key component of communicative language competence. The relevance of the topic lies in the need to increase the effectiveness of grammar instruction amid contemporary educational transformations. **Research Methods.** In the article a complex of methods was used: theoretical analysis of scientific and methodological literature on grammatical competence; comparative method for contrasting implicit and explicit approaches to grammar instruction; systematization and generalization of pedagogical experience and findings from prior studies; descriptive method to formulate conclusions regarding the effectiveness of both approaches; and analytical method to identify the advantages and limitations of each approach, considering the age and cognitive characteristics of learners. **Research Results.** The authors analyze two major approaches to grammar teaching – implicit (unconscious) and explicit (conscious) — highlighting their benefits, limitations, and potential for integration. The paper provides a detailed review of both national and international studies on the topic, with a special emphasis on research from the past five years. Particular attention is given to the importance of aligning methodological strategies with learners' age, cognitive characteristics, and motivational profiles. The comparative analysis demonstrates that the implicit approach is more suitable for beginner language learners, as it supports the automatization of grammatical structures and fosters the development of linguistic intuition. In contrast, the explicit approach proves effective when teaching adult*

*learners and in contexts requiring conscious mastery of complex grammatical rules. The study substantiates that the integration of both approaches yields the most optimal outcomes, ensuring a balance between accuracy and fluency in language use. The research employs theoretical analysis, descriptive and comparative methods, systematization of scientific sources, and analytical generalization of pedagogical practices. **Conclusions.** The analysis of theoretical sources on the problems of foreign language grammar instruction indicates that researchers pay considerable attention to modern methods and technologies for the development of grammatical competence focusing on a differentiated approach. The implicit and explicit approaches offer distinct didactic benefits and can complement each other. Their combination enables effective adaptation of the educational process to the needs of learners at different proficiency levels. The article outlines directions for future empirical research, particularly in evaluating the effectiveness of hybrid grammar teaching methods across various educational levels. The findings can be implemented in the teaching practices of foreign languages in both secondary and higher education institutions.*

Keywords: *grammatical competence, foreign language, implicit learning, explicit learning, communicative competence, methodology, approach integration.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі проблема ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності набуває особливої актуальності. Формування цієї компетентності є не лише метою навчання іноземної мови, а й необхідною умовою успішної інтеграції особистості у глобалізований світ. Сьогодні, в умовах інтенсивного розвитку міжнародної комунікації, цифровізації навчального процесу та зростання ролі міжкультурної взаємодії, вміння ефективно користуватися іноземною мовою є ключовим чинником як для професійної самореалізації особистості, так і для розвитку освітньої системи в цілому.

Серед складових іншомовної комунікативної компетентності особливе місце посідає граматична компетентність, яка забезпечує точність, структурованість і логічну послідовність мовленнєвого оформлення висловлювань. Недостатній рівень граматичної підготовки, як правило, ускладнює досягнення комунікативної мети, призводить до типових помилок у мовленні та ускладнює процес міжкультурного порозуміння.

Володіння граматичними навичками дозволяє здобувачам освіти не лише будувати власні висловлювання відповідно до граматичних норм іноземної мови, а й адекватно сприймати, інтерпретувати й реагувати на висловлювання інших. Це особливо важливо в умовах, коли навчання мови розглядається не як ізольована діяльність, а як інструмент участі в реальному комунікативному середовищі, що вимагає швидкої адаптації, мовної гнучкості та граматичної точності.

З огляду на це, актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення методів і підходів до формування граматичної компетентності, врахування індивідуальних особливостей учнів, рівня їхньої мовної підготовки, а також умов сучасного освітнього простору, який дедалі більше орієнтується на результативність, мобільність і автономність навчання. Проблема, що розглядається в цій статті, безпосередньо пов'язана з вирішенням одного з найважливіших практичних завдань сучасної методики викладання іноземних мов – забезпечення ефективного, функціонального й доступного для всіх учасників освітнього процесу засобу формування граматичних навичок, які мають стати основою мовної компетентності здобувача освіти 21 століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років вітчизняні та зарубіжні дослідники приділяють значну увагу проблемам формування граматичної компетентності. Так, у роботах українських науковців М. Кочергана, О. Бігич та ін., І. Петрова, О. Тарнопольського й М. Кабанової розглянуто загальні підходи до розвитку граматичних навичок у процесі

вивчення іноземної мови. Згідно з їхніми висновками, граматична компетентність має формуватися як усвідомлено, так і інтуїтивно.

На думку М. Кочергана, граматиці належить центральне місце у структурі мови й «оскільки граMATика має узагальнюючий характер, то в ній найяскравіше виявляються найбільш суттєві риси структури мови» [8, с.263].

За словами І. Петрова, засвоєння граматичного аспекту мови дає змогу учасникам комунікації як орієнтуватися в мовленнєвій ситуації, так і моделювати її. ГраMATика виконує систематизуючу функцію, поділяючи слова на частини мови та формуючи моделі поєднання слів у речення [14]. О. Тарнопольський та М. Кабанова вважають «сформованість автоматизмів та навичок адекватного граматичного оформлення власного іншомовного усного і письмового мовлення» та навичок сприйняття та розуміння мовлення інших людей одним з найважливіших показників рівня володіння іноземною мовою [15]. Методисти Бігич О., Бориско Н., Борецька Г. та ін. вважають, що граматична компетентність – це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості [10, с. 234].

І. Козаченко, О. Пантелєєва, О. Назола досліджують особливості реалізації імпліцитного та експліцитного навчання в українських закладах вищої освіти. Автори акцентують увагу на тому, що значення імпліцитного та експліцитного підходів у вивченні граMATики не лише англійської мови, а й загалом, є однією з спірних проблем у галузі лінгвістики [7], що обидва види знань, і експліцитне й імпліцитне, необхідні для досягнення майстерності в оволодінні іноземною мовою [12], наголошують на важливості адаптації методів до вікових і когнітивних особливостей учнів [13].

О. Назола вважає імпліцитні іншомовні знання переважно інтуїтивними і легкодоступними, які набуваються не усвідомлено і спонтанно при виконанні

мовних вправ, і з яких формується більша частина граматичної компетенції носіїв мови [12].

Зарубіжні дослідники, аналізуючи механізми імпліцитного та експліцитного навчання, наголошують, що імпліцитне навчання – це отримання знань про неявну структуру складного середовища за допомогою процесу, який відбувається природно, просто і без свідомих операцій [19, р. 23]. Ellis (2008) зазначає, що імпліцитне навчання сприяє довготривалому засвоєнню граматики та автоматизації мовлення, особливо при роботі з учнями молодшого віку або на початковому рівні [18]. Reber (1993) довів, що багато граматичних закономірностей можуть бути засвоєні підсвідомо, без чіткого формулювання правил [22], що підтримує ідею природного навчання мови.

Експліцитне навчання, на думку багатьох учених, – це процес, під час якого учасники здобувають усвідомлені (явні) знання. Це зазвичай пов'язано з навмисними умовами навчання, наприклад, коли учасників просять шукати правила чи закономірності. Воно підходить для формальних стилів навчання, розвиває свідомі граматичні навички, часто використовується на середньому та просунутому рівнях [17], сприяє кращому усвідомленню граматичних структур, зокрема дорослими учнями, які здатні оперувати абстрактними поняттями. У працях R. DeKeyser, Rod Ellis, N. Spada та Y. Tomita, D. Larsen-Freeman зазначено, що експліцитне навчання має високу ефективність у роботі з дорослими студентами, особливо під час засвоєння складних граматичних конструкцій [17; 18; 20; 23], є особливо ефективним для граматичних правил, які не мають чітких паралелей у рідній мові учнів (Spada & Tomita). Norris & Ortega провели мета-аналіз різних досліджень (опублікованих з 1980 по 1998 рік) [21], спрямованих на визначення ефективності викладання граматики і дійшли висновку, що експліцитне навчання демонструє вищі показники ефективності у порівнянні з імпліцитним, особливо коли мова йде про складні граматичні конструкції.

Українські дослідники погоджуються з тим, що експліцитне навчання є ефективним для засвоєння як простих, так і складних граматичних структур. О. Пантелєєва доводить, що експліцитна граматики зацікавлена в оригінальній та спрощеній метамові у викладанні/навчанні іноземної мови і є вигідним та ефективним засобом розвитку письмових навичок, оскільки цей процес тісно залежить від ефективності використання граматичних правил [13]. На думку І. Козаченко, знання, отримані за експліцитним підходом, затримуються в пам'яті, сприятливі до заучування і відтворюються за вимоги конкретної мовленнєвої ситуації в залежності від часових форм ситуацій [7].

Учені наголошують на необхідності поєднання цих підходів для досягнення максимального ефекту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні теоретичні й прикладні розвідки, недостатньо опрацьованими залишаються питання комбінування експліцитного та імпліцитного підходів у шкільному навчанні, а також чітке визначення критеріїв ефективності кожного підходу на різних рівнях володіння мовою. Саме ці аспекти розглядаються в цьому дослідженні.

Формулювання цілей статті. Стаття ставить за мету аналіз експліцитного та імпліцитного підходів до формування граматичної компетентності у процесі вивчення іноземної мови, визначення доцільності їх інтеграції залежно від рівня підготовки учнів та освітніх цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до державних документів у галузі освіти (Закон України «Про повну загальну середню освіту» [5], «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки»), Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011) [2], Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, оновлених програм з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10 – 11 класи

[11] та Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [4], Європейського мовного портфоліо [3] випускники старшої школи мають досягти іншомовної комунікативної компетентності рівня B1 (рівень стандарту), в тому числі й граматичної, і засвоїти не лише активний граматичний матеріал (до початку занять у старшій школі він в основному вже засвоєний), але й так званий пасивний граматичний матеріал, що належить до шкільного граматичного мінімуму. Це – граматичні структури, які зустрічаються переважно у фахових або фахово спрямованих текстах, які учні будуть читати у старшій школі. На цьому етапі слід забезпечувати більшу автономність учнів, їхню самостійність у формуванні граматичних конструкцій. На думку методистів, сформовані граматичні навички мають характеризуватися такими ознаками, як автоматизованість, гнучкість, стійкість і поетапне формування [9].

У сучасній методиці викладання граматики у процесі вивчення іноземної мови виділяють два основні підходи: експліцитний та імпліцитний.

Імпліцитне навчання вважається більш природним способом оволодіння мовою, особливо на початкових етапах. Це процес засвоєння граматики без прямого пояснення правил. Основними рисами імпліцитного підходу є:

- непряма подача граматичного матеріалу. Нові структури подаються у контексті діалогів, текстів, ігор, а не у вигляді правил;
- комунікативне середовище. Навчання орієнтоване на мовлення, аудіювання, читання, де учні самостійно виводять закономірності з прикладів;
- автоматизація знань. Часте використання граматичних форм у спілкуванні допомагає засвоювати їх на інтуїтивному рівні;
- навчання «як у рідній мові». Процес імітує природне мовне середовище, як у дитини, яка вивчає рідну мову без знання граматичних термінів. Учні «вбирають» граматичні структури через мовну практику, спостереження та контекстуальне використання мови, не завжди усвідомлюючи, що саме вони вивчають.

Експліцитне навчання, на відміну від імпліцитного, є методичним напрямом, який передбачає свідоме ознайомлення учнів з граматичними правилами, структурою мовних одиниць та їхнім функціонуванням у мовленні. Такий підхід базується на тому, що учні отримують чіткі пояснення граматичних явищ і далі вправляються у їх застосуванні через практику. Експліцитний підхід ґрунтується на:

- свідомому засвоєнню граматичних правил. Учням подаються граматичні поняття у формі визначень, правил або таблиць, які пояснюють, як працює певна структура мови;

- покроковому навчанні. Зазвичай використовуються такі етапи: пояснення → приклад → тренування → застосування в мовленні:

- використанні дедуктивного, коли спочатку пояснюється правило, а потім учні виконують вправи, або індуктивного методу, коли учні самостійно виводять правило на основі прикладів, запропонованих учителем;

- підвищеній увазі до точності. Учні свідомо працюють над правильністю вживання граматичних форм, що особливо важливо на середньому та просунутому рівнях.

Обидва підходи мають свої переваги й недоліки. До переваг експліцитного навчання вчені відносять:

- **Підвищення усвідомленості.** Учні краще розуміють структуру мови, коли їм чітко пояснюють правила. Це дає змогу більш свідомо підходити до побудови мовлення.

- **Ефективність у дорослих та в академічному контексті** забезпечує кращу підготовку до стандартизованих тестів (ЗНО, TOEFL, IELTS тощо). Дорослі студенти, особливо ті, хто має навчальну мету, наприклад, складання іспитів, краще реагують на формальне вивчення граматики.

- **Прискорення процесу навчання.** У порівнянні з імпліцитним навчанням, експліцитне дозволяє швидше досягати прогресу в точності мовлення.

- **Сприятливість для вивчення складних граматичних структур.** Деякі граматичні теми (наприклад, умовні речення або пасивні конструкції) важко засвоїти без прямого пояснення.

Отже, методисти вважають, що експліцитне навчання полегшує самоконтроль і редагування власного мовлення, воно є особливо ефективним для візуальних і аналітичних типів учнів.

Недоліками експліцитного навчання граматики може бути те, що учні будуть знати граматичні правила, але не завжди зможуть використовувати їх у реальному мовленні; сухе пояснення граматики може бути складним або нецікавим для учнів із низьким рівнем мови; надмірне використання граматичних термінів або виклад одразу кількох правил може спричинити когнітивне перевантаження; не завжди веде до автоматизації навичок без додаткової комунікативної практики.

Перевагами імпліцитного навчання граматики є, перш за все, інтуїтивне засвоєння граматичних правил, що сприяє автоматизації мовлення без надмірного фокусування на правилах. Імпліцитне навчання ефективніше розвиває комунікативну компетентність, оскільки формує навички спонтанного мовлення, під час практикування мови в контексті реального спілкування, а відсутність постійної корекції з боку викладача зменшує страх помилок і сприяє більш вільному спілкуванню. Імпліцитний підхід має також значний мотиваційний ефект, тому що завдяки зануренню в автентичні матеріали та контекст (пісні, фільми, діалоги), імпліцитне навчання часто є цікавішим, внаслідок чого до вивчення мови залучається більше учнів.

Виправлений і стилістично вдосконалений варіант тексту:

До недоліків імпліцитного навчання граматики можна віднести кілька аспектів. По-перше, повільне засвоєння граматичних структур, оскільки такий підхід потребує значного часу: граматичні правила не подаються безпосередньо, а виводяться із мовного досвіду. По-друге, низька точність мовлення: учні можуть досягати певної комунікативної спонтанності, проте часто припускаються граматичних помилок. По-третє, недостатня ефективність у засвоєнні складних граматичних явищ (наприклад, умовних речень або узгодження часів). Нарешті, складність оцінювання та вимірювання навчального прогресу: за відсутності чіткого граматичного фокусу викладачеві важче визначити, які саме структури учень опанував, а які – ні.

Сучасні методики, такі як нейролінгвістичний підхід до навчання іноземних мов, підкреслюють важливість імпліцитного навчання, а саме здатності спонтанно використовувати мову. Але для ефективного мовного спілкування необхідно поєднання двох підходів: імпліцитного та експліцитного [1; 6], тому що експліцитне навчання граматики є ефективним інструментом для свідомого опанування мовної системи, а імпліцитне – дієвим інструментом для формування мовної інтуїції та вільного мовлення.

Висновки. Успішна реалізація експліцитного та імпліцитного підходів у навчанні граматики іноземної мови залежить від комплексу взаємозалежних чинників, які охоплюють як особистісні характеристики учнів, так і педагогічні, методичні та організаційні умови. Відповідне поєднання цих підходів може забезпечити як точність граматичного оформлення мовлення, так і природність його використання в комунікативному середовищі.

Одним із визначальних чинників є рівень мовної підготовки здобувачів освіти. Імпліцитне навчання є ефективним на початкових етапах, коли учні ще не здатні оперувати абстрактними граматичними поняттями, тоді як експліцитний підхід доцільно застосовувати на середньому та просунутому рівнях для систематизації знань і засвоєння складних граматичних конструкцій.

Не менш важливими є вікові та когнітивні особливості учнів. Молодші школярі, які ще не мають розвиненої метамовної свідомості, легше засвоюють граматичні структури інтуїтивно. Для дорослих здобувачів освіти характерне прагнення до логічного опрацювання матеріалу, тож вони краще реагують на чітке пояснення правил.

Також значну роль відіграє тип мотивації. Якщо мета навчання пов'язана з академічними або професійними завданнями (підготовка до сертифікацій, ЗНО, міжнародних іспитів), ефективним є експліцитний підхід, який забезпечує точність. У разі, коли переважає практична або ситуативна мотивація (подорожі, побутове спілкування), перевагу варто віддати імпліцитним методам, що формують комунікативну інтуїцію.

Крім того, формат освітнього середовища значною мірою впливає на вибір методики. У формальному навчанні (школа, університет) традиційно переважає експліцитна граматика. У неформальному – наприклад, в мовних клубах або онлайн-курсах – ефективнішими є імпліцитні стратегії: рольові ігри, занурення в автентичні матеріали, візуалізація.

Вибір підходу повинен також враховувати тип граматичного матеріалу. Наприклад, базові структури (теперішній час дієслова *to be*, множина іменників) можуть бути ефективно засвоєні імпліцитно. Складні граматичні явища (умовні речення, непряма мова, пасивний стан) потребують структурного пояснення і більшої мовленнєвої рефлексії.

Ключову роль відіграє професійна майстерність учителя, зокрема його здатність до педагогічної діагностики, вибору ефективної послідовності вправ, побудови змішаних уроків та створення комунікативно насиченого середовища. Педагог має гнучко поєднувати обидва підходи, відповідно до рівня класу, змісту навчання та освітніх цілей.

Нарешті, реалізацію обох підходів значно полегшує використання сучасних освітніх технологій. Електронні платформи, LMS-системи (наприклад,

Moodle), додатки такі як Grammarly чи Quizlet дозволяють не лише автоматизувати повторення правил (експліцитно), а й занурити учнів у ситуативну мовну практику (імпліцитно).

Таким чином, ефективність імпліцитного та експліцитного навчання граматики безпосередньо залежить від поєднання низки факторів: рівня мовної підготовки, віку, мотивації учнів, дидактичної складності граматичного матеріалу, освітнього контексту та професійних умінь педагога. Лише за умов зваженого і методично обґрунтованого комбінування підходів можливо забезпечити якісне формування граматичної компетентності на всіх етапах навчання.

Список використаних джерел

1. Гужва С. Нейролінгвістичне програмування в контексті вивчення іноземних мов. *International Science Journal of Education and Linguistics*. Vol. 2, No. 6, 2023, pp. 9-15. doi: 10.46299/j.isjel.20230206.02.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>
3. Європейське мовне портфоліо: Проєкт української версії для учнів 13 – 17 років / укладач О. Карп'юк. Тернопіль: Лібра Терра, 2011. 128 с
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
6. Іщук Т. До питання про методологічні засади нейролінгвістичного програмування та застосування технік нлп на заняттях з іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 256-261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_13_34
7. Козаченко І. В. Імпліцитний та експліцитний підходи у процесі вивчення граматики англійської мови. *Science and Education a New Dimension. Philology*.

V(29), Issue: 116, 2017. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Implicit-and-explicit-approaches-in-the-process-of-learning-English-grammar-I.-V.-Kozachenko.pdf>

8. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підруч. 3-тє вид., стереотип. Київ : ВЦ «Академія». 2014. 304 с. (Серія «Альма-матер»).
<https://westudents.com.ua/knigi/66-vstup-do-movoznavstva-kochergan-mp.html>

9. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

10. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.

11. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10-11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>

12. Назола О. В. Переваги і недоліки експліцитного та імпліцитного навчання студентів граматики іноземної мови. *Педагогічні науки*. Випуск 107, 2012. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8927/NAZOLA.pdf?sequence=1&isAllowed=y> с.142-150

13. Пантелєєва О. Експліцитне та імпліцитне навчання граматики французької мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 63, том 2, 2023. С. 258-263. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_2/42.pdf

14. Петров І. В. Граматичний аспект у формуванні комунікативної компетенції іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*, 2012. № 20.

15. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с. URL: https://lib.duan.edu.ua/images/PDF/filol/filol_20.pdf
16. Common European Framework of Reference for Languages. *Council of Europe*. Great Britain: Cambridge University Press, 2003.
17. DeKeyser, R. Explicit and Implicit Learning. *The Handbook of Second Language Acquisition*. C. Doughty, & M. H. Long (Eds.), 2003. pp. 313-348). Oxford: Blackwell. URL: <http://dx.doi.org/10.1002/9780470756492.ch11>
18. Ellis R. The Study of Second Language Acquisition, 1999. URL: https://drive.uqu.edu.sa/_/malehyani/files/Rod-Ellis.
19. Implicit and explicit learning of languages. Rebuschat P. (Ed.), 2015. Amsterdam: John Benjamins URL: https://www.academia.edu/563969/Implicit_and_Explicit_Learning_of_Language
20. Larsen-Freeman D. Conceptualizing language education: theories and practices. *The Routledge Handbook of Applied Linguistics*. Edited by Li Wei, Zhu Hua, and James Simpson Second Edition, 2023.
21. Norris, J., & Ortega, L. Effectiveness of L2 instruction: A research synthesis and quantitative meta-analysis. *Language Learning*, 50, 2000. pp. 417-528.
22. Reber A. S. Implicit Learning and Tacit knowledge. An Essay on the Cognitive unconsciousness. Oxford : Oxford University Press, 1996. 200 p.
23. Spada, N., & Tomita, Y. Interactions between type of instruction and type of language feature: A Meta-Analysis. *Language learning*, 60(2), 2010. pp. 263-308.